

ДРУЖБА, ЩО ОКРИЛЮЄ

Ольга Ткач

НЕВИГАДАНИЙ ДРУГ

повість

Київ

УДК 821.161

Т48

Серія «Дружба, що окрилює»

Ткач Ольга

Т48 Невигаданий друг: повість. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 270 с.

ISBN 978-617-520-477-1

Хмельничанину Сергієві тринадцять. Здається, під цим нещасливим числом минає все його життя. Хлопець росте без тата, кепсько вчиться, а до всього, не вмів за себе постояти, чим охоче користуються розбишаки-однокласники.

Здавалося б, що могло змінитися у житті Сергія в день народження? Він і сам так думав, коли продавчиня із зоомагазину подарувала йому коробку з тим, хто, за її словами, мав стати першим у житті Сергія другом. Ще й не попередила, що цей хтось – дракон!

Але того дня починається подорож, у якій дракон Вітер стане для хлопця не лише найкращим другом, але й своєрідним викликом. Бо саме від Сергія залежить, чи зможе Вітер навчитися дихати вогнем, літати і, нарешті, вирости.

Ця книга розпочинає серію «Дружба, що окрилює» про незвичайну дружбу, яка поєднує світи.

УДК 821.161

ISBN 978-617-520-477-1

© Ткач О., 2023

© Видавництво Ліра-К, 2023

Подарунок

Він уже давно збагнув, що у світі людей діють ті ж закони, що й у джунглях. Є ті, хто їсть, і ті, кого їдять. Щоправда, часом трапляється так, що ось ти з'їдаєш когось, а минає лише мить – і їдять уже тебе. Але то не про нього. Йому за якимось незбагненим і жорстоким жеребом випало бути в самісінькому низу що соціальної драбини, що харчового ланцюжка. Тому єдине, що залишалось – тікати.

І навіщо він поперся до «Вінні-Пуха» розглядати смаколики? Ніби не знав, що «Пташине молоко», яке так любить мама, там є? От прийшли б удвох сюди увечері – і було б їм щастя. Так ні! Треба сходити переконатися! Ну що, впевнився? А тепер біжи!

Сергій повернув на Грушевського, проскочивши перед автівкою. А чого боятися? Зараз обід, тому машин на дорозі стільки, що в самісінькому центрі Хмельницького вони два квартали годину повзуть! Потрапити під колеса не так страшно. А от якщо ці наздоженуть, буде гірше.

– Він там! – крикнув Назар далеко позаду.

Але перемогу святкувати рано. Реальний шанс відірватися буде лише на базарі. А шанси стабільно випереджати їх до базару невеликі. І Назар, і Юрець високі, зрештою, у порівнянні з таким курдуплем, як Сергій, високими здаються всі. Хоча перевага в нього таки є. Він майже щодня на великій перерві бігав на базар купити солодкої водички. Юрцеві з Назаром. За гроші, які мама давала йому на булочки. Узимку – без куртки, бо схожа на бульдога гар-

деробниця посеред навчального дня верхній одяг учням не видавала, якщо на те не було розпорядження класного керівника. Ото тепер йому і пригодилися ті побігеньки. Але протримається він так іще недовго.

Добігши до базару, хлопець кинувся у прохід між продавцями риби, де завжди ходило багато людей. Там було небезпечно, бо втоптаний і від душі намочений сніг закрижанів, а зверху стояла вода. Не ковзанка – паданка. А посеред тієї паданки ще здоровенна калабаня, обійти яку можна лише з одного боку, та й із того – намерзлі гупі. І вибору нема. Сергій таки ступив на ті гупі, боячись послизнутися. Але ні. Щасливо оминувши перешкоду, помчав далі.

Почувши сплеск води позаду, хлопець подумав, що йому здалося. Але коли Юрець вилаявся, утікач не зміг опиратися спокусі і озирнувся. Один із переслідувачів лежав у калабані в позі тюленя, і Сергій навіть боявся подумати, що йому буде завтра за нове вбрання, яким Юрець хизувався у школі і яке вже сьогодні відпиратимуть. А Назар продовжував погоню. «Краще б навпаки», – подумав Сергій. Назар не курить, він витриваліший.

Вилетівши з базару через задні ворота, утікач звернув управо. Там вулицю ще не встигли всуціль забудувати торговими центрами, а по лівому боці стояли самі старі хати. Куди ж далі, якщо в боку коле і дихати щоразу важче?

– Стій, падлюко! – крикнув від воріт Назар.

Хіба заскочити в якийсь двір? А раптом там пес? Ні, треба думати щось інше, бо якщо він поверне до Прибузької й бігтиме уздовж вулиці, то не добіжить цей марафон.

І раптом – хата без паркану. Крайня на вулиці! І вивіска «Зоомагазин». А на дверях зелена табличка! Відчинено! Сергій кинувся туди і, не помітивши наліпки «На себе», уперся плечем. За мить таки зауважив напис на рівні власних очей, смикнув двері на себе, ступив крок усередину і... опинився на підлозі, бо сходинки за порогом не зауважив.

«Усе, пропав!» – подумалося. І тут повз нього ковзнула по-стать та, піднявшись на сходинку, клацнула замком. Саме вчасно, бо Назар уже був тут.

– Чого тобі? Обід! – пролунало суворе.

– До вас пацан не забігав? – почувся знадвору захеканий голос.

– Ти вивіску читав? «Зо-о-ма-га-зин!»! Пацанів не продаю.

– Так забігав чи не? – наполягав Назар.

– Ти письменний? Читай: «зачинено», обід! Чухай звідси!

Сергій звівся на руки, але встати не насмільювався, щоби не видати своєї присутності. Продавчиня мовчки стояла на сходинці, утікач чекав, поки вона хоч ворухнеться. Врешті озирнулася й окинула його стурбованим поглядом.

– Ти не забився?

Сергій похитав головою та підвівся. І лише тепер усвідомив, у яку какофонію потрапив. У не надто просторому приміщенні співали канарки, кричали папуги. В тому лементі було чути навіть окремі слова.

– Дякую, – Сергій озирнувся на рятівницю. І мусив задерти голову. Вона була такою високою, що він відчув себе мало не ліліпутом. І ще... ні, не огрядною й не гладкою... Моцною, о, саме так! Геракл у сукні! Але тепле плаття бузкового кольору їй напрочуд личило. А на округлому привітному обличчі його вітала стримана усмішка.

– Видихай, фініш, – кивнула та пішла за прилавок. – Чай пити будеш?

– Я? – зніяковів Сергій.

– Ти ж, ти! Я питиму, бо в мене обід. Приєднуйся! – і знову усміхнулася.

Мама вчила його відмовлятися. Від походу в гості, від частування в гостях, від подарунків і компліментів (чоловікам вони ні до чого!). Але продавчиня так швидко виставила на прилавок два горнятка, що він проковтнув завчену фразу «Та ні, дякую» і підійшов. Гостинна господиня

вже тягнула з підсобки другого стільця, який дуже затишно став у кутку.

– Не хвилюйся, – кинула. – Тут тебе ніхто не побачить.

А поки на прилавку з'явилася маленька скатертинка (чи то пак велика серветка), слоїк із варенням кольору темного бурштину і порізаний батон у торбинці, Сергій мав час краще роздивитися рятівницю. Років їй було добре за двадцять. Прірва як на його вік, бо йому було щойно тринадцять. Теплі сірі очі, вдумливі на противагу її бадьорому голосу. Повільні та плавні рухи, ніби вона звикла нікуди не квапитися. Але попри цю неспішність стіл був накритий і горнята з чаєм уже парували.

– Любиш айвові варення? – запитала продавчиня, рівномірно розподіляючи ложечкою по скибці батона бурштинову смакоту.

– Ніколи не їв, – зізнався хлопець.

– То бери пробуй, – і гостинна господиня подала приклад.

Варення було неймовірним! Тонкі, але напрочуд тугі шматочки фруктів у густому сиропі. І солодке, і не нудке, і чай із ним дуже смакував. А ще в ньому була така нотка, притаманна лише айві. Сергій збагнув, що наступного разу, скуштувавши таке варення, неодмінно його впізнає.

– Чому ви це зробили? – запитав, ум'явши другу скибку.

– Бо мене теж цькували у школі, – спокійно відповіла продавчиня.

Сергій знітився. Вона так легко пустила його в магазин і сказала про свою шкільну біду, що це роззброювало. Поки вони чаювали, двоє підходили до дверей і, побачивши табличку, йшли собі далі. Вона могла б заробити за цей час. Але що це він усе «вона» та й «вона»?

– Як вас звать? – запитав.

– Аврора, – усміхнулася.

– Ого! Як зірка. Круто!

- Дивно. А я ніколи не любила своє ім'я.
- Чому?
- Це для тебе зірка, – засміялася Аврора. – А спитав би ти моїх однокласників, вони б тобі сказали...
- А як вони вас?.. – і вкусився за язик. Слово «дражнили» не давалося йому так само легко, як їй – фраза про цькування.
- Крейсером.
- А чому крейсером? – у Сергія очі полізли на лоба.
- Тепер такого не слухають, слава Богу, але мої однокласнички таки відкопали її, спеціально для мене, – сумовито усмінулась Аврора, а потім, удаючи з себе оперну співачку, пропищала майже на фальцеті. – «Що тобі сниться, крейсер “Аврора”...» Чув таке?
- Здається, чув, – смішно Сергієві так і не стало. Він збагнув увесь трагізм такого поєднання. Якщо Аврора і в школі була дівчиною замашною, тоді гайки. Таки Крейсер.
- А тебе як звуть?
- Сергій.
- Чого він за тобою гнався? – хитра продавчиня скорочувала дистанцію.
- Бо я не лишився чергувати по класу.
- А лишитися мав справді ти? – сірі очі вивчали його.
- Ні, у графіку стоять Юрець і Назар, а чергуємо ми з Саньком, – знітився хлопець.
- Тобто ви із Саньком прибираєте і за себе, і за Юрця з Назаром, я правильно зрозуміла?
- Угу.
- І давно ви це робите?
- З п'ятого класу.
- А в якому ти зараз? – допитувалась Аврора. – У шостому?
- У сьомому, – Сергій понурив голову. За його зріст йому завжди скидали як не рік, то два.

– Два з половиною роки, – протягнула Аврора, а потім пильно глянула на хлопчину. – Аміго, ти в курсі, що рабство давно скасували?

– Та в курсі, – зітхнув Сергій.

– Батьки були у школі?

– Мама була, – і тут у хлопця наче греблю прорвало. – На батьківських зборах класній говорила при інших батьках, щоби воно не було, як наклеп. А керівниця все: «У нас всі дітки хороші, а хто не знаходить спільної мови із одно-класниками, то вже треба працювати з самою дитиною». Тобто зі мною...

– Зрозуміло, – Аврора несвідомо стиснула кулаки, а Сергієві ці сильні руки миттю уявилися на горлянці класної керівниці. – І ви завжди за тих двох лобурів чергували?

– З-завжди, – хлопцеві нелегко було визнавати свою слабкість перед іншою людиною.

– А що ж сталося сьогодні?

– Я випадково почув, що останнього уроку не буде, і вирішив чухнути. Навіть за рюкзаком до класу не заходив, куртку вхопив – і хода.

– А Санько?

– Він був у класі, – Сергій понурих голову. Розумів, що повівся як зрадник, але самому з цим жити було легше. А тепер про це знає ще одна людина.

– Тобто Санько там зараз кочегарить за двох? – добила продавчиня.

Хлопець мовчки кивнув. Ця розмова починала його обтяжувати. І справа навіть не в трохи зайвій допитливості Аврори, а в тому, що, відповідаючи на її питання, він кепсько чувся сам із собою.

– А ти чому пішов?

Виправдання не було. Точніше, було, але ніяк не виправдувало. Та зіскочило з язика, перш ніж він стиснув зуби:

– Бо не хочу я таскати стільці й мити підлогу за когось у свій день народження!

Так, він хотів якось за зручної нагоди обмовитися про це і почути кілька добрих слів від цієї милої тітки. Але це зовсім не та нагода! Та й дата так собі – тринадцять. Нещаслива, як і весь цей день.

– О! Вітаю! – сонцесяйно усміхнулася Аврора. – Нехай у тебе буде все, чого потребуєш, і здійсниться все, про що мрієш.

– Дякую, – кивнув, відчуваючи, що червоніє по самі вуха.

– Негоже відпускати іменинника без подарунка, – продавчиня підвелася. – Я б хотіла подарувати тобі друга. Першого у житті друга.

Сергій хотів було заікнутися про те, що має друга – Санька, але зітхнув і змовчав. Те, що їх разом товчуть і змушують працювати за когось, не означає, що вони друзі. Так, союзники, і то не завжди. Як от сьогодні...

– Роззирнися, – запропонувала Аврора. – Обери того, кого б ти хотів забрати із собою.

«Мама не дозволяє мені заводити домашніх тварин!» – ледь не вирвалося непрохане. Так, не дозволяє, каже, що їхня квартира затісна для того, щоби прихистити ще когось. Тисне на співчуття алергією на шерсть. Але це якщо її просити або радитися. А він просто принесе. Це ж подарунок!

– Кого завгодно? – у хлопця загорілись очі.

– Кого завгодно, – усміхнулася Аврора.

Сергій у захваті роззирнувся. І здивувався, як така невелика кімната могла вмістити стільки живності. Попід одну стіну на низьких тумбах із шухлядами стояли клітки з парою шиншил, із хом'яками-джунгариками, морськими свинками, над ними висіли клітки з хвилястими папугами і канарками. Біля вітрини на столі – здоровенний акваріум, а в ньому повно різнокольорових рибок. Під іншою стіною – високі стелажі з кормами для всіх на світі, напов-

нювачами для котячих туалетів, кісточками для собак, бракувало лише самих котиків та песиків. А в кутку за прилавком стояла велика клітка, в якій, на відміну від решти птаства, тихо сидів просто величезний папуга жако. Сергій, дивлячись на Ютубі відеоролики про цих дивовижно розумних птахів, сам колись хотів такого мати. От із ним він мав би про що поговорити! І раптом, наче почувши його думки, папуга розтулив дзьоба і видав тираду:

– Ти-наволоч-негідник-падлюка-шелихвіст! Та я тебе як півня обскубу, без копійки лишу, по світі голим пуцу!

Хлопець сахнувся від клітки, але так і став із роззявленим ротом.

– Ні, Сергійку, цей друг не для тебе, – усмінулася Аврора. – Він десь утричі за тебе старший і дуже багато бачив.

– Ага, я чую, – зауважив хлопець. – У кого він жив?

– У вчительки української мови, яка довго і тяжко розлучалася з чоловіком і ділила з ним майно, – засміялася продавчиня. – Папуга був свідком їхніх скандалів, а коли господарів усе ж розлучили, то вийшла халепа. Чоловік не міг забрати птаха в нову сім'ю, бо там мала дитина, а колишня дружина собі не взяла, бо їй було б дуже невдобно перед новими кавалерами.

– Ще б пак, – гмикнув Сергій.

– Нічого, в Тоші ще з'явиться добрий і терплячий друг, із яким він вивчить нові слова і забуде старі, – Аврора підійшла до клітки, а папуга прилинув до ґрат, знаючи, що вона його приголубить. Продавчиня не розчарувала птаха, а він, мліючи від дотику її пальців, уже геть іншим голосом тихо мовив:

– Тоша гарний. Тоша розумний.

– Тоша дуже розумний, – Аврора відійшла від клітки. – То як, імениннику, ти визначився?

– А цуценят у вас немає?

– Ні. У клітці їх тримати – знуцання, та й у мене тут тісно, сам бачиш. А яке б цуценя ти хотів?

– Боксера... або добермана...

– Це серйозно, – зауважила Аврора. – Ти впевнений, що готовий до такої відповідальності? Добре подумав, чи буде йому затишно в тебе?

– Ем... – хлопець визнав, що фантазія в нього побігла далеко попереду здорового глузду.

– Так отож. А з цих тварин, що тут є, ти нікого не приглядив?

Сергій боявся здатися невдячним, але все ж похитав головою.

– А якщо друг сам обере тебе, ти погодишся його прийняти? – загадково усміхнулася Аврора.

– Це як?

– А так, що я запитаю звірят, хто із них хоче піти з тобою, і того, хто виявить таке бажання, ти візьмеш.

– А хіба вони не всі хочуть, щоби їх купили? – іменинника брали сумніви.

– Аж ніяк. То що, спробуємо?

Продавчиня вийшла з-за прилавку, стала позаду Сергія, поклавши руки йому на плечі, й голосно, але лагідно мовила:

– Малята! Хто з вас хоче стати другом цього хлопчика? «Ага, так вони тобі і скажуть!» – майнула думка у Сергія.

Якусь мить після того, як питання пролунало, у магазині ще було гучно від співу канарок та криків хвилястих папужок. І раптом настала тиша, така повна, що Сергій почув, як цокає старий годинник на прилавку. Птахи і рибки збилися біля задніх стінок кліток і акваріума, шиншили поховалися по кутках, а джунгарики взагалі зарилися у підстилку.

Це було повне фіаско. Хлопець вражено зітхнув. Не міг повірити, що він такий невдаха. Навіть тварини – і ті його цураються. Невже нинішній учинок щодо Санька аж так зіпсував йому карму?

– Ова, – Аврора легенько стиснула долонями його плечі. – Можу тебе привітати.

– Ви знущаетесь? – хлопець вирвався і повернувся до неї обличчям. – Я такий кепський друг, що навіть звірі мене сахаються?

– Ні, – тихо мовила вона. – Насправді все зовсім не так.

– А як? – усе не міг угамуватися Сергій.

– Дехто таки тебе вибрав. І заявив про це так сильно, що всі решта просто змушені були поступитися.

– Хто? – цікавість таки здолала в ньому скептика.

– Побачиш, – загадково усміхнулася чарівниця і пішла в підсобку. Там присіла перед великим стелажем і витягнула щось із найнижчої полиці. Підвелася, тримаючи в руках коробку з-під взуття. Зняла кришку, усміхнулася до чогось усередині, потім нахилилася, склавши вуста, немов для поцілунку, і накрила коробку кришкою.

– Е, дайте й мені глянути! – наполіг Сергій.

– А ти подивишся. Удома, – усміхнулася Аврора, дістаючи рулон із папером для пакування подарунків.

– Агов, так нечесно! Я ж навіть не знаю, що це таке, як його доглядати і чи воно в мене приживеться.

– По-перше, не що, а хто, – продавчиня загортала коробку так хвацько, наче все життя пакувала подарунки в підземному переході на Кам'янецькій. – По-друге, не воно, а він. Того, хто хоче бути твоїм другом, належить поважати. А догляд... На першу пору йому буде достатньо тепла, а далі все залежатиме від тебе. Він не завдасть тобі багато клопотів, якщо порозумієтесь. А для того маєш уже від сьогодні почати з ним розмовляти.

– Е, а тепло – це як?

– Грілку в коробку покладеш і воду в ній мінятимеш тричі на день.

– І все? – в уяві Сергія раптом виник якийсь здогад, але хлопець не встиг його упіймати.

– Поки все.
– А далі?
– Далі ти сам чудово розберешся, – засміялася Аврора, чіпляючи на запакований подарунок зеленого банта. Потім дістала з-під прилавка великий пакет. Один рух – і пакунок усередині.

– Як це сам? А раптом я що не так зроблю? – знітився хлопець, таки прийнявши пакет із її рук.

– О, повір мені, ти не зможеш, – усміхнулася продавчиня.

І тут у двері постукали. Аврора впливла з-за прилавка, підійшла до дверей та відімкнула їх. І разом із новою відвідувачкою в магазин повернувся пташиний крик.

– Вибачте, що заважаю вам обідати! – усміхнулася на всі – і свої, і вставні – зуби літня жінка в окулярах та потертій хутряній шапці. – Я прийшла за Тошею! Я просто... гроші в сусідки позичала, бо мені не вистачало. Він так мені сподобався! Такий розумничок!

– Але поки ви перевчите його на нові слова, мене трохи часу, – попередила Аврора.

– Я знаю, – кивнула відвідувачка. – Але я живу сама, потерплю, поки перебушує. Зате буде до кого заговорити. А там, гляди, і він до мене заговорить... лагідно, а не як зараз.

– А знаєте, сьогодні в мене акція і я зроблю вам знижку, – усміхнулася продавчиня, а потім помахала Сергієві на знак того, що подальша розмова з новою клієнткою буде конфіденційною. І він почовгав додому в передчутті халепи. Втішало одне: якщо воно потребує багато тепла, то вже не гігантський африканський равлик.

ХТО ТИ?

Сергій мріяв про те, що відразу по приході додому загляне в коробку. Але біля дверей квартири на нього чекала несподіванка – гості. Вони сиділи на восьмому поверсі із купою торбів і балакали, наче саме тут, на сходах, і мали заночувати. Бабуся зі хрещеною кинулися вітати хлопця, щойно він вийшов із ліфта. І тут його осяяло: ключі від квартири – в рюкзаку, а рюкзак – у школі. А до школи він нізащо не повернеться, принаймні сьогодні!

– Онучку, тримай, це тобі! – бабуся як зазвичай втиснула йому в руку конверта, де на листівці були написані слова, які старенька не вміла сказати вголос, а всередині листівки лежали новенькі купюри, заощаджені з пенсії.

– І від мене гостинця отримаєш, але вже в хаті, – додала хрещена, яка завжди була практичнішою. Подарунок є, але спершу пусти в тепло.

– Ой, а я мушу їхати до мами за ключами, – знітився Сергій.

– А свої ти де про...фітькав? – хрещена не церемонилася, хоча сама лишень годину їхала електричкою, тоді як бабуся – ще й автобусом із села до тієї електрички.

– Я рюкзак у школі лишив, а ключі там.

– І як це ти так примудрився? – хрещена спуску не давала.

– Я так втішився, що фізики не буде, аж чкурнув додому і в клас не забігав.

Брехати було важко. Досі він думав, що важче було сказати правду Аврорі. Але ні.

– То нам тут сидіти, поки ти до неї поїдеш? – Сергій, здавалося, второпав, чому хрещена така їдюча. Бо вбралася геть не на сніг та мороз – осінні чоботи і шкіряна куртка.

– Люсю, сядь, – погладила тітку по лискучому рукаву бабуся. – Тут таке: або ми всі Валю зі зміни чекаємо, або

він до неї поїде і візьме ключі. Від того, що ти будеш вуркати, воно швидше не станеться.

І Сергій погнав аж на дальні Гречани, де й стояла контора, в якій швачки денно іночно клепали військову форму на замовлення котрогось із великих відомств. Мама журилася, що, замість гріти вояків, частина тої форми дивним чином з'являлася на торгових рядах товкучки – місцевого речового ринку, який, за версіями бувалих мандрівників, міг конкурувати хіба що із базаром у Стамбулі. На щастя, гроші на проїзд у хлопця були. Водички Юрцеві з Назаром він сьогодні не купував.

Поки охоронець видзвонив бригадирку і мама вийшла на прохідну, минуло хвилин п'ятнадцять.

– Що, і мобілка в рюкзаку? – почала зі старту. – А голову ти у школі не лишив? Я ж тобі казала, що вони приїдуть! І як ти будеш людям в очі дивитися? Вони вітати тебе приїхали, а сидять у під'їзді на сходах, як безпритульні!

Соромно було, прикро теж, але й дратувало. Нема сенсу зараз нагадувати їй, що не казала вчора про гостей. Та ще й поки він слухав гнівну тираду, маршрутка додому показала хвоста. Посиденьки на сходах затягувалися.

Добравшись додому, він засунув коробку із зеленим бантом під ліжку і побіг на кухню. Їсти вдома було що, але то все святкове, на вечір. А поки він мав нагадувати гостей із дороги.

Закинувши в каструлю кілька картоплин і поставивши їх варитися, Сергій мляво ладнав балачку про життя-буття. Єдиний із родичів, насправді йому близький, помер півроку тому. Дідусь ніколи не сюсюкався, але вмів знайти спільну мову і тему, зацікавити, запалити. Всі решта лише гасили: «І чого ти такий малий?», «І що з тебе виросте, як ти не хоч' учитися?», «Наші он із гуртків не вилазять, а твій, Валу, гасає по місті, підошви стирає!». Список фраз можна було продовжувати без кінця. І діяли вони при-